

ПОЗИЦІЯ ВИХОВНИХ ВПЛИВІВ ГРОМАДИ В ПИТАННЯХ СТАТЕВОГО ВИХОВАННЯ ЗРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

POSITION OF EDUCATIONAL INFLUENCES OF THE COMMUNITY IN THE MATTERS OF SEXUAL EDUCATION OF THE GROWING PERSON IN FOREIGN COUNTRIES

Стаття присвячена одній з актуальних проблем сучасного виховання – статевому вихованню учнівської молоді. Зокрема, зосереджена увага на виховних впливах громади в питаннях статевого виховання молоді в зарубіжних країнах. Акцентовано увагу на міжнародному співробітництві з питань сексуальної освіти в межах неурядових організацій, де послідовно й цілеспрямовано співпраця здійснюється за підтримки й участі Міжнародної Федерації планування сім'ї, працюючи в таких пріоритетних напрямках, як: підлітки; ВІЛ/СНІД; доступ до інформації; захист прав та ін., надаючи можливість молодим людям робити свідомий вибір, покращувати свою сексуальність та підготуватися до дорослого життя.

Встановлено, що у більшості країн європейського регіону основними напрямками діяльності є обов'язкова комплексна підтримка школи та інших закладів освіти зі статевого виховання; високопрофесійна підготовка та проведення конференцій і семінарів для різних вікових груп та інтересів, у тому числі й учнівської молоді, у сфері сексуального й репродуктивного здоров'я, санітарної освіти; навчання команди компетентних фахівців зі статевого виховання для поширення статевої освіти серед широкої громадськості; співпраця з іншими освітніми та науково-дослідними установами, громадськими та неурядовими організаціями, кампаніями у сфері статевого виховання зарубіжних країн. Визначено, що діяльність неурядової організації Pro Familia (Німеччина) здійснює консультування з питань планування сім'ї, з юридичних і фінансових питань у сфері сексуальної освіти для молодих людей та їхніх батьків, що є суворо конфіденційним. Перспективною для розвитку діяльності зі статевого виховання у країнах Єврозонозу розглядається тенденція використання виховного потенціалу молодіжних об'єднань (проект «Сексуальна освіта для всіх», країни Балтії, Швеція), що спрямовані на дві цільові групи: молодь з обмеженими можливостями та тих, які проживають у районах підвищеного ризику.

Ключові слова: виховання, виховний вплив, статево виховання, громада, зростаюча особистість, учнівська молодь, позиція

виховних впливів громади в питаннях статевого виховання, зарубіжні країни.

The article is devoted to one of the urgent problems of modern education – sexual education of student youth. In particular, the focus is on the educational influences of the community on sexual education of young people in foreign countries. Emphasis is placed on international cooperation on sexual education within non-governmental organizations, where consistent and purposeful cooperation is supported and supported by the International Federation of Family Planning, working in the following priority areas: adolescents; HIV/AIDS; access to information; protection of rights, etc., enabling young people to make informed choices, improve their sexuality, and prepare for adulthood.

It is established that in most countries in the European region, the main areas of activity are compulsory comprehensive support for schools and other educational institutions for sexual education; highly professional preparation and holding of conferences and seminars for different age groups and interests, including the students' youth, in the field of sexual and reproductive health, health education; training a team of competent sex education professionals to disseminate sex education to the general public; cooperation with other educational and research institutions, public and non-governmental organizations, campaigns in the field of sexual education of foreign countries. Definitely, the activities of the non-governmental organization Pro Familia (Germany) provide counseling on family planning, legal and financial matters in the field of sexual education for young people and their parents, which is highly confidential. Perspective for the development of sexual education activities in the EU countries is a tendency to use the educational potential of youth associations (project "Sexual education for all", Baltic countries, Sweden), aimed at two target groups: young people with disabilities and those living in high-risk areas.

Key words: education, educational influence, sexual education, community, growing personality, student youth, position of educational influences of the community in matters of sexual education, foreign countries.

УДК 37.034

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/23-2.29>

Бялик О.В.,

докт. пед. наук, доцент,
професор кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

Постановка проблеми у загальному вигляді. Подолання неосвіченості в питаннях статей на глобальному рівні зумовило пошук загальних підходів до розбудови і здійснення статевого виховання широких кіл населення і насамперед учнівської молоді, а також конструктивного взаємообміну національним досвідом і досягнен-

нями у цьому напрямі освітньо-виховної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У перші десятиліття XXI століття особливо активізувалися науково-педагогічні дослідження щодо зазначеної проблеми. Водночас не досить досліджена проблема статевого виховання учнів-

ської молоді в зарубіжних країнах, зокрема в країнах Євросоюзу. Але низкою країн накопичений значний педагогічний досвід щодо статевого виховання, формування провідних ідей та розробки ними практичних методик у цій сфері (Й. Зенде, К. Бах, Р. Борман, Г. Грассель, М. Гемпель, К. Павек, Б. Швенке, М. Браун-Галковська, В. Брейнак, В. Фіялковський, В. Оконь, З. Іздебський, Г. Венглярчик та ін.).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Щоб об'єднати зусилля всіх зацікавлених організацій у вивченні зазначеної проблеми, було організовано низку зустрічей експертів із сексуальної освіти, насамперед Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), Всесвітньої асоціації сексуального здоров'я (WAS), Федерального центру санітарної освіти (BZgA) (Німеччина), Міжнародної Федерації планування сім'ї (МФПС), Іспанської академії сексології і сексуальної медицини, на яких було погоджено, що сучасна модель статевого виховання учнів передбачає цілеспрямоване залучення до цього процесу, крім власне навчальних установ, також і суспільних інститутів (зокрема, громадських організацій та закладів охорони здоров'я).

Мета статті полягає у з'ясуванні позиції виховних впливів громади в питаннях статевого виховання молоді зарубіжних країн.

Виклад основного матеріалу. Міжнародне співробітництво з питань сексуальної освіти розвивалося в межах неурядових організацій (НУО). Найбільш послідовно й цілеспрямовано така співпраця почала здійснюватися за підтримки та активної участі Міжнародної Федерації планування сім'ї (МФПС) (*International Planned Parenthood Federation, IPPF*) – неурядової організації, створеної у 1948 році. Безпосередньо питаннями сексуальної освіти займається спеціальна комісія, яка діяла у складі цієї організації. За конструктивної підтримки МФПС були закладені основи міжнародної співпраці в сфері статевого виховання учнівської молоді. Разом із тим як неурядова організація була неспроможна активно впливати на міжнародні урядові структури, тим більше, на національні державні органи, а її функції у цьому плані носили переважно консультативний характер [3].

Актуалізація сексуальної освіти в глобальному масштабі зумовила потребу в створенні відповідних організацій у межах кожної держави європейського регіону.

Так, Данська Асоціація з питань планування сім'ї (*the Danish Family Planning Association*), яка є членом МФПС, працює в цілях забезпечення сексуального і репродуктивного здоров'я молоді, формування здатності молодих людей робити вільний і усвідомлений вибір та боротися з дискримінацією за ознакою статі, тіла і сексуальних уподобань [6, с. 5]. Основною метою асоціації є турбота про ста-

тєве здоров'я молоді, вбереження її від небажаних наслідків статевого життя та інших негативних явищ, що відбуваються в суспільстві. В Асоціації провідну роль відводять статево му вихованню молоді, консультуванню, наданню інформації та профілактиці у сфері сексуальності, контрацепції та ЗПСШ.

У 1998 та 1999 роках Скандинавська асоціація з питань сексології (*the Nordic Sexological Societies*) отримала значну урядову підтримку щодо розвитку клінічної сексології у скандинавських країнах. Завдяки зазначеним заходам відбулась інтеграція сексології у клінічну практику. Крім того, така Асоціація поширює велику міжнародну програму з проєктами в Африці та Азії [6, с. 6].

Подібного успіху в подоланні негативних явищ серед молоді досягла Швеція, де питанням сексуального та репродуктивного здоров'я надають великого пріоритету. Створення цієї асоціації відіграло значну роль у запровадженні предмета «Статеве виховання» у школах Швеції. Спочатку зазначений курс був уведений у програму початкових шкіл як необов'язковий та носив переважно ознайомлюючий характер з питань санітарної освіти, а з 1956 року програми статевої просвіти стали частиною навчальних планів початкової школи та значно розширились питаннями про відмінності статей, сексуальні стосунки, будову статевих органів, пологи [2, с. 183].

Крім того, у 1990-х роках у скандинавських країнах за ініціати ви низки НУО був запущений проєкт (зокрема, проєкт Стовнера), що націлений на статеве виховання підлітків віком 13–16 років з групи потенційного ризику. Такий проєкт удалося реалізувати за активної допомоги та співпраці вчителів та працівників охорони здоров'я, а також за підтримки батьків. У ході проєкту підлітки протягом трьох років проходили курси статевого виховання та відвідували клініку для молоді. У результаті експерименту знизилась сексуальна активність підлітків та збільшився вік початку статевого життя [6, с. 233–234].

У країнах Балтії досить поширеними є діяльність й інших громадських асоціацій. Так, Естонська Асоціація сексуального здоров'я (*ESHA*) [5] зосереджує свою діяльність у сфері сексуального і репродуктивного здоров'я молоді, усвідомленості молоддю права на знання й уміння з питань статей, позитивного ставлення до протилежної статі і формування здорового статевого життя. ESHA пропонує лекції та навчальні курси з питань сексуальності, сексуального розвитку дітей і молоді, сексуального здоров'я та працює в напрямі підготовки кадрів для співпраці з іншими галузевими організаціями та НУО.

Діяльність ESHA спрямована на молодих людей також і по загальнонаціональній комунікаційній кампанії «Знай свої сексуальні права»,

закликаючи думати про можливості, які є результатом наших сексуальних прав [4]. Вона є міжнародним проектом під керівництвом ESTL і Light & Love, що поширює такі сексуальні права: 1. Право бути самими собою – прийняти правильне рішення, право на самовираження, безпеку, право користуватися сексуальністю, вступати або не вступати в шлюб і планувати сім'ю. 2. Право на знання про сексуальність, контрацепцію, ЗПСШ, право на статево виховання. 3. Право захищати себе і бути захищеним від небажаної вагітності, ЗПСШ і сексуальних злочинів. 4. Право на конфіденційну, доступну, високої якості гідну медичну допомогу. 5. Право на участь у плануванні програм, спрямованих на молодих людей, у зустрічах відповідних рівнів і право впливати на осіб, що приймають законодавчі рішення у сфері сексуальної освіти [5].

Асоціація поширює свою діяльність через медіа-ресурси, направляючи молодих людей на веб-сторінки кампанії, де можна отримати необхідну консультацію із хвилюючих питань. Консультантами є кращі фахівці, відповідаючи на питання молоді, гарантують їм повну анонімність. Таке інтернет-консультування фінансується Фондом медичного страхування Естонії.

Подібну діяльність розгорнула й Асоціація планування сім'ї та сексуального здоров'я Литви (FPSHA), яка, крім того, фокусується на освітній кампанії, пропаганді та захисті репродуктивних і сексуальних прав молоді. Організація проводить навчальні курси для медичних працівників та вчителів, а також виступає за введення статевого виховання в шкільну програму.

FPSHA також співпрацює з Асоціацією Польщі в проектуванні програми для шкіл «Підготовка до життя в сім'ї», разом із членами Данської Асоціації планування сім'ї як заохочення до співпраці ініціює проведення семінарів для вчителів у підготовці їх до здійснення статевого виховання.

Аналізуючи роль громадських організацій в країнах Євросоюзу, не можемо не згадати про діяльність неурядової організації Pro Familia (Німеччина), яка заснована у 1952 році як «Німецька організація сім'ї та шлюбу». Лише в 1968 році Pro Familia офіційно визнали на федеральному рівні, повернувши до себе увагу навчальних установ, а разом отримавши й фінансову підтримку. Згодом зросла кількість її консультаційних центрів та співробітників.

Окрім засобів контрацепції, значний акцент співробітники Pro Familia роблять на розвиток позитивного ставлення до власної особи, власного тіла і партнера, на перше місце поставивши проблеми сім'ї та сексуальності. Як наслідок, створена відповідна комісія з питань статевого виховання, яка проводить масові лекції, різні заходи, випускає книги та брошури.

Завдання і методи роботи Pro Familia викладені у загальній формі в її статуті:

1. Pro Familia працює у сфері статевого виховання і планування народжуваності, підтримуючи, таким чином, сім'ю у свідомому бажанні мати дітей, сприяючи збереженню сексуального та репродуктивного здоров'я населення через консультування у справах сім'ї, партнерства, планування народжуваності, батьківства та виховання дітей.

2. Основними завданнями Pro Familia є сприяння статево вихованню учнівської молоді, здійснення консультацій у справах сексуального розвитку, допомога молодим батькам в усвідомленні своїх прав та обов'язків, проведення консультацій тощо.

3. Інформування громадськості за підтримки законодавчих органів і органів управління про головні проблеми та шляхи їх вирішення за допомогою ЗМІ [7].

Ця Асоціація відкидає будь-яку дискримінацію за ознакою віку, статі, сімейного стану, матеріального стану, етнічного походження, політичних та релігійних переконань, сексуальної орієнтації та ін.

Співпрацюючи з іншими асоціаціями, організаціями, установами у сфері збереження сексуального й репродуктивного здоров'я, Pro Familia проводить дослідження в цій сфері, рішуче виступаючи проти будь-яких досліджень, що порушують права жінок і чоловіків. Її історія, форми роботи і завдання визначені політичним, економічним, соціальним і науковим поступом західнонімецького суспільства і характеризуються постійною боротьбою людей за впевненість у завтрашньому дні. Консультування з питань планування сім'ї, консультації з юридичних і фінансових питань у сфері сексуальної освіти (статевого виховання) для молодих людей та їхніх батьків є суворо конфіденційним.

Натепер Pro Familia належить до Міжнародного товариства з питань планування сім'ї та має більш ніж 150 консультаційних центрів по всій Німеччині. Крім того, Асоціацією видається журнал "Pro Familia Zeitschrift", який виходить раз на два місяці [7].

Поширила свою діяльність Pro Familia й на Угорщину (*Pro Familia Hungaria*), що є членом Асоціації МФПС Угорщини, надаючи молоді інформацію про сексуальність і статево виховання, консультації для молодих людей і підготовки фахівців у галузі освіти та охорони здоров'я. Вона також поширює інформаційні та освітні матеріали з питань сексуального і репродуктивного здоров'я та контрацепції, що включають у себе друковані та електронні версії матеріалів, поширюючи через вебсайт Асоціації (www.sexinfo.hu), де молодь може також отримати онлайн-відповіді на питання сексуального характеру та охорони репродуктивного здоров'я. HSS створено й «Молодіжну секцію» при організації, що впроваджує освітні програми

в закладах освіти. Діяльність кампанії з просвіти громадськості в Угорщині підтримує Національний комітет у боротьбі зі СНІДом та Міністерство охорони здоров'я [1].

Перспективною для розвитку діяльності зі статевого виховання у країнах Євросоюзу розглядається тенденція використання виховного потенціалу молодіжних об'єднань. Так, Молодіжна Рада Естонії координує співпрацю Естонських молодіжних об'єднань у проєкті «Сексуальна освіта для всіх», що спрямований на дві цільові групи: молодь з обмеженими можливостями та тих, які проживають у районах підвищеного ризику. Основними перевагами такого проєкту є його соціальне спрямування через співпрацю з низкою молодіжних організацій. Таке молодіжне об'єднання поширює свою діяльність й на інші країни, до діяльності якого долучилася й Ірландія.

Представницька група проєкту створює та поширює нові навчальні матеріали для молоді з особливими потребами, пропонує нову методику навчання глухих, додаючи нові слова мовою жестів, які необхідні для здійснення їхнього статевого виховання.

Ці заходи пройшли в Національній раді у справах молоді Естонії в рамках співпраці з низкою міжнародних молодіжних об'єднань як профілактична робота з правопорушниками серед молоді для пошуку спільного рішення у сфері статевого виховання.

Висновки. Отже, виховний вплив громади в питаннях статевого виховання молоді в зарубіж-

них країнах зосереджений на міжнародному співробітництві з питань сексуальної освіти в межах неурядових організацій (International Planned Parenthood Federation), де послідовно й цілеспрямовано співпраця здійснюється за підтримки й участі Міжнародної Федерації планування сім'ї. Перспективи подальших розвідок з такої проблематики вбачаємо в дослідженні біполярних позицій релігії та ЗМІ в питаннях статевого виховання учнівської молоді.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Butár I. Sex Education in Hungary. Presented at the Conference on Sex Education as the Implementation of the Sexual and Reproductive Rights of Youth, Warsaw, 2012.
2. Edgardh K. Adolescent sexual health in Sweden URL: <http://sti.bmj.com/content/78/5/352.full>.
3. IPPF. A guide for developing policies on the sexual and reproductive health and rights of young people in Europe. The Safe Project. Brussels, 2017. URL: <http://www.ysafe.net/SAFE/documents/Designippfpolicy%20guide%20finalSep07.pdf>
4. Kagadze M., Kiivit R., Kull M. Seksuaalkasvatust ja iikooliaste õpetajaraamat. Inimesexpetuse hingu ja Eesti Seksuaaltervise Liidu ja koost. Xpetajaraamatu valmimist on rahastanud Tervise Arengu Instituut, 2015. 182 s.
5. Koolitusvaldkond. URL: <https://www.estl.ee/valdkonnad/koolitused/>
6. Monbiot G. Joy of sex education. *Journal of Adolescent Health Care*, 2009. V. 10. Issue 3. Pp. 231–236.
7. Pro Familia: für selbstbestimmte Sexualität. URL: <http://www.profamilia.de>.